

Ὁ Εἰνάθιος δὲν ἔφθασεν εἰς Πετρούπολιν εἰμὴ κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1820, φέρων πρὸς τοὺς ἄλλοις συστατικὴν πρὸς τὸν Καποδίστριαν ἐπιστολὴν τοῦ ἀρχαίου αὐτοῦ γνωρίμου Ἀνθίμου Γαζῆ, ὄντος τότε ἐνὸς τῶν ὀκτώ *ἰ κιοῦντων τὴν μηχανὴν τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας*. Ὁ Καποδίστριας ἀπεποιήθη διαβρόδῃν τὴν προσενεχθεῖσαν αὐτῷ ἀρχὴν². Καὶ ὅτε ὁ Εἰνάθιος ἐτράπη πρὸς τὸν Ὑψηλάντην, ὁ δὲ Ὑψηλάντης ἠθέλησε πρὶν ἀποφασίσῃ τίποτε, νὰ συνεννοηθῇ μετὰ τοῦ Καποδιστρίου, οὗτος ἐνίσχυσε μᾶλλον αὐτὸν ἢ ἀπέτρεψεν. Ἐπὶ τέλους δὲ ἐρωτήσαντος τοῦ στρατηγοῦ «θέλει ἄρα γε ἡ Ῥωσία εἶναι ἐναντία, ἢ θέλει βοηθήσει, ἂν ὄχι διὰ τοῦ στρατοῦ αὐτῆς, τοῦλάχισον δι' ὑλικῶν μέσων;» ὁ Καποδίστριας ἀπήντησεν «ἀρκεῖ ἡ ἐμφάνισις ὀλίγων χιλιάδων ἐπαναστατῶν κατὰ τὴν Ἑλλάδα, ὅπως ἡ Ῥωσία συνδράμῃ ἐκ τῶν ἐνόνητων». Ὁ Ὑψηλάντης ἐξέφρασε τότε τὴν ἐπιθυμίαν του νὰ συνδιαλεχθῇ μετὰ τοῦ αυτοκράτορος περὶ τοῦ πράγματος· ἀλλ' ὁ Καποδίστριας τὸν ἀπέτρεψε, παρατηρήσας ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ ἦτο τοσοῦτο προκατειλημμένος κατὰ πάσης οἰαζήποτε μεταβολῆς τῶν καθεστώτων, ἔστω καὶ τῶν τῆς ἀνατολῆς καθεστώτων, ὥστε ἤθελεν ἀκούσει δυσμενῶς τὰ ἐνεργούμενα. Προσέθηκε μὲν ἐπὶ τέλους ὅτι, ἐὰν συνταχθῇ ὑπόμνημα περὶ τῆς καταστάσεως τῶν πραγμάτων, ὑπόσχεται νὰ τὸ υποβάλῃ ἐπ' εὐκαιρίας εἰς τὸν αὐτοκράτορα, κατόπιν ὅμως οὐδὲ τὸ παρασκευασθὲν ὑπόμνημα κατέστησε γνωστὸν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον, βεβαιώσας τὸν Ὑψηλάντην ὅτι, εἰδὼς κάλλιστα τὰς παρούσας τοῦ αὐτοκράτορος διαθέσεις, δὲν τολμᾷ νὰ θέσῃ ὑπ' ὄψιν του τοιαύτας προτάσεις. Ὁ δὲ Ὑψηλάντης βλέπων ὅτι ἐν τούτοις ὁ ὑπουργὸς δὲν ἀπέτρεπεν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἀρχὴν καὶ περιελθὼν ἐξ ὧσων ἢ κουνεν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ κατ' οὐδένα μὲν λόγον ἤθελε νὰ κινήσῃ τὰ πράγματα, κινηθέντα ὅμως ἄπαξ ἔμελλε νὰ τὰ υποστηρίξῃ, ἀπεφάσισεν ὀριστικῶς νὰ δεχθῇ τὴν προσενεχθεῖσαν αὐτῷ ἐντολὴν, καὶ περὶ τὰ τέλη τοῦ 1820 ἀνηγορεύθη γενικὸς ἐπίτροπος τῆς Ἀρχῆς.

1. Οἱ ἀρχικοὶ ἰδρυταὶ τῆς ἑταιρίας (1814) ἦσαν ὁ Σκουφᾶς (ἀποβιώσας πρὸ τοῦ 1820), ὁ Τσακάλωφ καὶ ὁ Εἰνάθιος. Ἐν εἰσὶ δὲ 1820 προστετέθησαν καὶ οἱ Ἀνθίμος Γαζῆς, Παναγιώτης Α. Ἀναγνωστόπουλος, Παναγιώτης Σέκερης, Νικόλαος Ν. Πατσιμάδης, Γεώργιος Δεβέντης καὶ Α. Κομιζόπουλος.

2. Πολλοὶ ἐμέμφθησαν τὴν τοιαύτην τοῦ Καποδιστρίου διαγωγὴν. Ἡ περὶ τῶν πολιτικῶν ὅμως ἀνδρῶν κρίσις δέον νὰ στηρίζεται οὐχὶ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῶν πραγμάτων, ἀλλ' εἰς τὴν ἀκριβῆ αὐτῶν ἐξέτασιν. Ὁ Καποδίστριας πρὸςθεύων κατ' ἀρχάς, ὅτι δὲν ἐπέστη ἔτι ἡ ἔρα τοῦ πολεμικοῦ ἀγώνος, καὶ ὅτι ἔδει πρὸ πάντων νὰ ἐπιδοθῶμεν εἰς τὴν ὑλικὴν καὶ διανοητικὴν ἡμῶν ἐπίδοσιν, συνεμερίζετο κατὰ τοῦτο τὴν γνώμην πολλῶν ἐγκρίτων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀνδρῶν, τοῦ Μαυροκορδάτου, τοῦ Ἰγνατίου, τοῦ Κοραῆ.

Ὁ γενικὸς ἐπίτροπος τῆς ἀρχῆς ἦτο ἐκ τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, οἵτινες χρήσιμοι ὄντες δευτεραγωνισταί, ἰλιγγιώσιν ἐπὶ τῆς ὑπερτάτης βαθμίδος, καὶ ἐν τούτοις μὴ καταμετροῦντες τὰς ἰδίας δυνάμεις ἀνέρχονται εἰς αὐτήν. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν ἔχουν πλείονα φιλοδοξίαν ἢ ἀξίαν πραγματικὴν, πλείονα πόθον νὰ λάβωσι τὴν ἀρχὴν ἢ ἱκανότητα νὰ τὴν διεξαγάγωσι· καὶ εὐκόλως μὲν ἐλπίζοντες, εὐκολώτερον δὲ ἀπελπίζόμενοι, φέρουσιν ἐπὶ τοῦ μετώπου αὐτῶν τὴν πεπρωμένην σφραγίδα τῆς ἀποτυχίας. Ἐπειδὴ ὅμως τὰ μὲν ἐλαττώματα τοῦ ἀνδρὸς δὲν ἦσαν ἔτι γνωστὰ, ὁ δὲ διορισμὸς αὐτοῦ ἀνταπεκρίνετο εἰς τοὺς πόθους καὶ τὰς προσδοκίας τοῦ ἔθνους, πᾶσα ἡ ἑλληνικὴ Ἀνατολὴ ὑπέκυψεν ἐν τῷ ἄμα ἐνθουσιωδῶς εἰς τὰς ἐνεργείας αὐτοῦ καὶ ὀδηγίας. Ἐν ταῖς ἡγεμονίαις, ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ μέχρι τῶν μεσημβρινωτέρων χωρῶν καὶ νήσων ἡ φωνὴ αὐτοῦ διαδοθεῖσα ἠλέκτρισεν ἀπάσας τὰς καρδίας· καὶ ὅταν ἔγραψε πρὸς τὸν Θεόδωρον Κολοκοτρώνην, παραγγέλλων αὐτῷ νὰ ᾔναι ἔτοιμος, καὶ ἐπιφέρειν ὅτι «ὁ ἐνθερμος ζήλος καὶ ἡ φυσικὴ γενναϊότης του εἶναι ἀρκετὰ γνωστὴ ἐκεῖ ὅπου πρέπει», ἄπορον δὲν εἶναι ὅτι οἱ λόγοι οὗτοι συνεκίνησαν καὶ αὐτὴν τὴν σώφρονα ψυχὴν τοῦ πολεμάρχου ἐκείνου. Ἀλλ' ἡ ὀλίγη τοῦ γενικοῦ ἐπιτρόπου δεξιότης καὶ ἡ δεινὴ δυσχέρεια τοῦ ἔργου ὅπερ ἀνέλαθεν, ἔμελλον ἀπαρατήτως νὰ φέρωσιν εἰς μέσον εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ἀτοπήματα πολλὰ. Ἀτυχῆς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκλογὴ τῶν ἀνδρῶν, οἵτινες περιστοιχίσαν τὸν γενικὸν ἐπίτροπον, ἄγοντες μᾶλλον καὶ φέροντες αὐτὸν ἢ ὑπ' αὐτοῦ χειραγωγούμενοι· ἀτελής καὶ ἡμαρτημένη τῶν πραγμάτων τῆς Ἑλλάδος γνῶσις· οὐδεμία ἢ μικρὰ πρόνοια περὶ αὐξήσεως τοῦ πυρῆνος τῶν ὑφισταμένων στρατιωτικῶν δυνάμεων, ἀντὶ δὲ τούτου δαψιλεῖς διορισμοὶ ἀρχιστρατῆγων, στρατηγῶν καὶ ἄλλων ἀξιωματικῶν· πολλὰ σχέδια καὶ πολλὴ περὶ τὴν παραδοχὴν καὶ ἀπόρριψιν αὐτῶν παλιμβουλία· νέα πρὸς συγκρότησιν ἑλληνοσερβικῆς συμμαχίας καὶ συνθήκης ἀπόπειρα, αὐθις ἀποτυχοῦσα· διχόνοια τῶν ἐπὶ ψιλῷ ὀνόματι ἐκείνων ἀρχιστρατῆγων· ἐγκλήσεις καὶ ἀντεγκλήσεις μεταξὺ τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν· περὶ ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα διήλθον 12 περίπου μῆνες. Ὁ Ὑψηλάντης, λαθὼν παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἀπεριόριστον ἄδειαν ἀπουσίας λόγῳ υγείας, ἀνεχώρησεν ἐκ Πετρούπολεως περὶ τὰ μέσα τοῦ 1820, καὶ κατῆλθε διὰ Μόσχας καὶ Κιέβου εἰς Ὀδησσόν, ὅπου οἱ πλουσιώτατοι τῶν ἡμετέρων ὀλίγην παρέσχον αὐτῷ χρηματικὴν συνδρομὴν, πολλοὶ δ' ἐξέφρασαν δισταγμοὺς περὶ τῆς ἐπιτυχίας τοῦ ἐπιχειρήματος. Οἱ δισταγμοὶ ἦσαν βεβαίως ἐπιτατραμμένοι, ἀλλ' ἡ ἐγκατάλειψις, καὶ αὐτὴ ἡ ἐπὶ μακρὸν ἀναβολὴ τοῦ ἔργου ἀπέβαιεν ὀσημέραι ἀδύνατος. Ἡ τουρκικὴ ἀστυνομία ἔλαθεν ἀκριβῆ καταγγελίαν τῶν γινουμένων

πει νὰ εἶναι ἱκανὸς νὰ κερδίξῃ τοῦλάχιστον τὴν τροφήν του.

Κομπάζων διὰ τὰ προτερήματα τοῦ Κάπη, ὄχι μόνον χάριν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ χάριν τοῦ Βιτάλη, τῷ διετάξα νὰ παίξῃ τινὰ ἐξ ὧτων ἤξευρε, καὶ ὡς παντοῦ, αὐτῷ καὶ ἐδῶ, ἐθαυμάσθη ὑπὸ τῶν παιδίων.

— Εἶναι ἠθασυρὸς ὁ σκύλος αὐτὸς, εἶπεν ὁ πατήρ μου.

Ἐγὼ δ' ἀπήντησα εἰς τὸν ἔπαινον τοῦτον, πανηγυρικῶς ὁμιλήσας περὶ τοῦ Κάπη, καὶ εἰπὼν ὅτι ἦτον ἱκανὸς εἰς ἐλάχιστον χρόνον νὰ μάθῃ ὅ,τι τις ἤθελε νὰ τῷ δείξῃ, καὶ ὅσα συνήθως δὲν ἐμάνθανον ἄλλα κυνάρια.

Ὁ πατήρ μου μετέφρασε τὰς λέξεις μου ἀγγλιστί, καὶ μοὶ ἐφάνη ὅτι προσέθηκε καὶ τινὰς ἄλλας λέξεις ἃς δὲν ἐνόησα. Ἐπροκάλεσαν δ' αὐτὰι γενικὸν γέλωτα, τῆς μητρὸς μου, τῶν παιδίων καὶ τοῦ πάππου ἀκόμη, ὅστις ἔκλεισεν ἐπανειλημμένως τὰ βλέφαρα ἐκφωνῶν «fine dog», ὅπερ ἀγγλιστί σημαίνει «ὠραῖος σκύλος». Ὁ Κάπης ὅμως δὲν ἐφαίνετο διὰ τοῦτο ὑπερηφανεύομενος.

— Λοιπὸν, τούτων οὕτως ἐχόντων, ἰδοὺ τί σὰς προτείνω, ἐξηκολούθησεν ὁ πατήρ μου. Ἀλλὰ πρὸ παντὸς πρέπει νὰ εἰπῇ ὁ Ματτίας ἂν τῷ συμφορῇ νὰ μείνῃ εἰς τὴν Ἀγγλίαν, καὶ ἂν θέλῃ νὰ κατοικήσῃ μὲ ἡμᾶς.

— Ἐπιθυμῶ νὰ μείνω μετὰ τοῦ Ῥεμῆ, ἀπήντησεν ὁ Ματτίας, ὅστις ἦτον πολὺ πονηρότερος ἀφ' ὅ,τι ἔλεγε καὶ ἀφ' ὅ,τι ὁ ἴδιος ἐνόμιζε. Θὰ ὑπάγω ὅπου ὁ Ῥεμῆς ὑπάγῃ.

Ὁ δὲ πατήρ μου, μὴ δυνάμενος νὰ ὑποπτεύσῃ τίς διπλῆ ἔννοια περιείχετο εἰς τὴν ἀπάντησιν ταύτην, ἠγχαριστήθη.

— Ἀφ' οὗ λοιπὸν οὕτως ἔχει, εἶπεν, ἐπανερχομαι εἰς τὴν πρότασίν μου. Πλούσιοι δὲν εἴμεθα, καὶ ἐργαζόμεθα διὰ νὰ ζῶμεν. Τὸ θέρος περιτρέχομεν τὴν Ἀγγλίαν, καὶ τὰ παιδιά περιφέρουσι τὰ ἐμπορεύματα εἰς ὅσους δὲν λαμβάνουν τὸν κόπον νὰ ἔρχονται εἰς ἡμᾶς. Τὸν χειμῶνα ὅμως ἐργασίαν πολλὴν δὲν ἔχομεν. Ἐν ὅσῳ εἴμεθα εἰς τὸ Λονδίνον, ὁ Ῥεμῆς καὶ ὁ Ματτίας ἠμποροῦν νὰ πηγαίνουν καὶ νὰ παίξουν μουσικὴν εἰς τοὺς δρόμους, καὶ δὲν ἀμφιβάλω ὅτι θὰ κερδίζουν ἀρκετὰ, μάλιστα περὶ τὰ Χριστούγεννα, εἰς τὰ λεγόμενα waits, ἢ νυκτέρικα. Ἐπειδὴ ὅμως σπατάλη ποτὲ δὲν πρέπει νὰ γίνεται, θὰ πηγαίῃ ὁ Κάπης νὰ δίδῃ παραστάσεις μετὰ τοῦ Ἄλλεν καὶ Νέδ.

— Ὁ Κάπης ἐργάζεται καλῶς μόνον ὅταν εἶναι μ' ἐμὲ, εἶπεν ἀμέσως· διότι δὲν μ' ἤρεσκε νὰ χωρισθῶ ἀπ' αὐτοῦ.

— Θὰ μάθῃ νὰ ἐργάζεται καὶ μὲ τὸν Ἄλλεν καὶ Νέδ, μείνε ἤσυχος· καὶ οὕτω διηρημένοι θὰ κερδίζετε πολὺ περισσότερα.

— Σὰς βεβαιῶ ὅτι τίποτε δὲν θὰ κατορθώσῃ

ἀφ' ἑτέρου αἰ εἰσπράξεις ἡμῶν, τοῦ Ματτία καὶ ἐμοῦ, θὰ εἶναι μικρότεροι, ἐν ᾧ μετὰ τοῦ Κάπη θὰ ἐκερδαίνομεν περισσότερα.

— Ἀρκετὰ, μοὶ εἶπεν ὁ πατήρ μου. Ὅταν ὠμίλησα, θέλω ὅ,τι εἶπα εὐθὺς νὰ γίνεται. Εἶναι ὁ κανὼν τῆς οἰκίας, καὶ ἀπαιτῶ νὰ τὸν ἀκολουθῆς καθὼς ὅλοι οἱ ἄλλοι.

Ἀπάντησιν τοῦτο δὲν ἐπεδέχετο· ἐσιώπησα· κατ' ἐμαυτὸν ὅμως ἐσκέφθην ὅτι τὰ ὠραῖά μου ὄνειρα περὶ τοῦ Κάπη διεσκεδάζοντο καθὼς καὶ τὰ περὶ ἐμοῦ αὐτοῦ. Ἐπρόκειτο λοιπὸν νὰ χωρισθῶμεν! Ποία λύπη καὶ δι' αὐτὸν καὶ δι' ἐμὲ!

Ἐπειτα ἐπήγαμεν εἰς τὴν ἀμαξαν νὰ κοιμηθῶμεν· ἀλλὰ τὴν νύκτα ταύτην ὁ πατήρ μου δὲν μᾶς ἐκλείδωσε.

Ὅταν δ' ἔπεσα εἰς τὸ στρῶμα, ὁ Ματτίας, ἀργήσας περισσότερον ἀπ' ἐμὲ νὰ ἐξαλλάξῃ, ἐπλησίασεν εἰς τὸ αὐτίον μου, καὶ ταπεινῆ τῆ φωνῆ μοὶ εἶπε·

— Βλέπεις ὅτι αὐτὸς ἂν ὀνομάζεις πατέρα σου θέλει νὰ ἔχῃ ὄχι μόνον παιδιά ἐργαζόμενα δι' αὐτὸν, ἀλλὰ καὶ σκυλία ἀκόμη. Τοῦτο τέλος πάντων δὲν σὲ φωτίζει; Αὐριον θὰ γράψωμεν πρὸς τὴν μάταν Βαρβερίαν.

Τὴν ἐπαύριον ὅμως ἔπρεπε νὰ διδάξω τὸν Κάπην. Τὸν ἐπῆρα εἰς τὰς ἀγκάλας μου, καὶ μετὰ γλυκύτητος, φιλῶν αὐτὸν πολλὰκις, τῷ ἐξήγουν τί ἀπαιτῶ παρ' αὐτοῦ. Τὸ δυστυχὲς κυνάριον πῶς μ' ἐκύτταζε, πῶς μὲ ἤκουε!

Ὅταν παρέδωκα τὸ σχοινίον του εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Ἄλλεν, ἐπανελάθον τὰς παραγγελίας μου· ἦτον δ' ἐκείνος τόσον νοήμων, τόσον εὐπειθής, ὥστε παρηκολούθησε τοὺς ἀδελφούς μου κατηφῆς μὲν, ἀλλ' ἄνευ ἀντιστάσεως.

Ὡς δὲ πρὸς τὸν Ματτίαν καὶ ἐμὲ, ὁ πατήρ μου ἠθέλησε νὰ μᾶς φέρῃ ὁ ἴδιος εἰς συνοικίαν τοῦ Λονδίνου, ὅπου εἴχομεν πιθανότητα καλῶν εἰσπράξεων, καὶ διεληθόντες ὅλην τὴν πόλιν, ἐφθάσαμεν εἰς μέρος ὅπου ὅλαι αἱ οἰκίαι ἦσαν ὠραῖαι, ἔχουσαι λαμπροὺς πυλῶνας, καὶ αἱ ὁδοὶ ἦσαν μεγαλοπρεπεῖς, ἔχουσαι ἐκατέρωθεν κήπους. Εἰς τῶν θαυμασίων δὲ τούτων ὁδῶν τὰ πλατύτατα πεζοδρόμια δὲν ἀπνητῶμεν πλέον πένητας βακενδύτας καὶ λιμοκτονοῦντας, ἀλλ' ὠραίας κυρίας κατασολίστους, ἀμάξας, ὧν τὰ θυρώματα ἔλαμπον ὡς καθρέπται, παγκάλους ἵππους, οὓς ὠδήγουν ἡνίοχοι χονδροὶ καὶ παχεῖς, φέροντες φεγάκας λευκάς.

Ἐξώρως ἐπεστρέψαμεν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Ἐρυθροῦ Λέοντος, διότι μακρὰ εἶναι ἡ ἀπόστασις ἀπὸ τοῦ Οὐέστ Ἐντ (Δυτικοῦ πέρατος) μέχρι τοῦ Βέθναλ-Γρεϊν, καὶ ἐχάρην ἐπανιδῶν τὸν Κάπην, κατεσπιλωμένον μὲν, ὅμως εὐθυμον.

Καὶ τόσον ἠγχαριστημένους ἤμην ὅτι τὸν ἐπανεἶδον, ὥστε ἀφ' οὗ καλῶς τὸν ἔτριψα διὰ ξηρῶν ἀχύρων, τὸν ἐτύλιξα εἰς τὴν προβίαν μου, καὶ τὸν ἐπῆρα νὰ κοιμηθῇ εἰς τὴν κλίνην μου.

θέσις καθαρῶς διεγράφη, καὶ τοῖς ἐγνωστοποιήσα, οὐχὶ διὰ λέξεων, διότι δὲν ἤξευρον νὰ ἐκφρασθῶ ἀγγλιστὶ εὐκόλως, ἀλλὰ διὰ σημάτων ζωηρῶν καὶ ἐκφραστικῶν, καθ' ἃ πρωτηγωνίστουσι οἱ δύο μου γρόνθοι, ὅτι ἂν ποτὲ τὸ ἐλάχιστον ἐπεχείρουσι κατὰ τοῦ Κάπη, θὰ μ' εὕρισκον ἑτοιμὸν νὰ τὸν ὑπερασπισθῶ καὶ νὰ τὸν ἐκδικήσω.

Μὴ ἔχων ἀδελφοὺς, ἤθελον νὰ ἔχω ἀδελφάς. Ἄλλ' ἢ Ἄννη, ἢ πρωτότοκος, δὲν μοι ἐπεδεικνυσεν αἰσθήματα φιλικώτερα τῶν ἀδελφῶν τῆς, καὶ, ὡς ἐκεῖνοι, κακῶς ἐδέχθη τὰς φιλοφρονήσεις μου, καὶ δὲν παρήρηχοτο ἡμέρα χωρὶς τι δυσάρεστον κατ' ἐμοῦ νὰ ἐπινοήσῃ, καὶ ὁμολογῶ ὅτι ὡς πρὸς τοῦτο ἦτον ἀγγινοστατή.

Ἀφοῦ μ' ἀπέκρουον ὁ Ἄλλεν καὶ ὁ Νῆδ, μ' ἀπέκρουε καὶ ἡ Ἄννη, μοι ἔμενε μόνον ἢ μικρὰ Καίτη, ἣτις, ὡς τριετής, ἦτον πολὺ νέα ἀκόμη ὅπως συνασπισθῆ μετὰ τῶν ἀδελφῶν τῆς. Ἐκείνη λοιπὸν ἐπέτρεπε νὰ τὴν θωπεύω, πρῶτον διότι ἔφερον τὸν Κάπη νὰ παίξῃ ἐμπρὸς τῆς, καὶ δεύτερον διότι ὅταν ὁ Κάπη μὲ ἀπεδόθη, τῇ ἔφερον τὰ ζαχαρωτὰ, τὰ πλακούντια, τὰ πορτοκάλια, ὅσα μᾶς ἔδιδον τὰ παιδιὰ εἰς τὰς παραστάσεις μας, λέγοντα μεγαλοπρεπῶς· «Διὰ τὸ σκυλίον». Νὰ δίδουν πορτοκάλια εἰς σκυλίον δὲν ἦτον ἴσως πολὺ φρόνιμον, ἐγὼ ὅμως τὰ ἐδεχόμην εὐγνωμόνως, διότι δι' αὐτῶν ἐδυνάμην νὰ κερδήσω τῆς Καίτης τὴν εὐνοίαν.

Ἐξ ὅλης λοιπὸν ταύτης τῆς οἰκογενείας, δι' ἣν τοσαύτην ἀγάπην ἠσθανόμην ὅταν ἀπέβην εἰς Ἀγγλίαν, μόνη ἢ μικρὰ Καίτη μοι ἐπέτρεπε νὰ τὴν ἀγαπῶ. Ὁ πάππος μου ἐξηκολούθει πτύων ἐμμανῶς πρὸς τὸ μέρος μου ὁσάκις τὸν ἐπλησίαζον. Ὁ πατήρ μου μ' ἐνθυμεῖτο μόνον ὅτε πᾶσαν ἐσπέρην μοι ἐζήτησε τὸν ἀπολογισμὸν τῶν ἡμετέρων ἐισπράξεων. Ἡ μήτηρ μου, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, δὲν ἦτον ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. Ὁ Ἄλλεν, ὁ Νῆδ καὶ ἡ Ἄννη μ' ἀπεστρέφοντο, καὶ μόνη ἢ Καίτη μ' ἤφηνε νὰ τὴν θωπεύω, καὶ τοῦτο μόνον διότι ἔφερον γλυκύσματα. Ποῦ κατήντησα!

Ἐν τῇ θλίψει μου λοιπὸν, ἂν καὶ κατ' ἀρχὰς εἶχον ἀρνηθῆ νὰ παραδεχθῶ τὰς ὑποθέσεις τοῦ Ματτίας, κατήντησα νὰ ὁμολογῶ εἰς ἑμαυτὸν ὅτι ἂν ἀληθῶς ἦμην παιδίον τῆς οἰκογενείας ταύτης, θὰ ἔτρεφον πρὸς ἐμὲ ἄλλα αἰσθήματα παρὰ τὰ κατ' ἐμοῦ ἐπιδεικνυόμενα, ὅταν οὐδὲν ἔπραξα ἵνα ἐπισύρω ἐπ' ἐμὲ τὴν ἀδιαφορίαν ταύτην καὶ τὴν τραχύτητα.

Ὅταν ὁ Ματτίας μ' ἔβλεπεν ἐνδίδοντα εἰς τὰς θλιβεράς ταύτας σκέψεις, ἐνόηε ἄριστα τί τὰς προκάλει, καὶ τότε μοι ἔλεγεν ὡς ὁμιλῶν πρὸς ἑαυτὸν·

— Περὶεργος εἶμαι νὰ ἰδῶ τί θὰ ἀποκριθῆ ἢ μᾶνα Βαρβερίνα.

Διὰ νὰ λάβωμεν τὴν ἐπιστολὴν ταύτην, ἣτις ἔγραψα νὰ μοι διευθυνθῆ παρὰ τῶν ταχυδρομείων, εἶχομεν ἀλλάξει τὸ καθημερινὸν ἡμῶν δρομολό-

γιον, καὶ ἀντὶ νὰ πηγαίνωμεν εἰς Ὀλβὸρ διὰ Οὐἔστ-Σμιθ-Φεϊλδ, κατεβαίνομεν μέχρι τοῦ ταχυδρομείου. Ἐπὶ πολὺ διετροξάμεν τὸν δρόμον τοῦτον ἐπὶ ματαίῳ· τέλος ὅμως μᾶς ἐπεδόθη ἢ οὕτως ἀνυπομόνως περιμενομένη ἐπιστολή.

Τὸ γενικὸν Ταχυδρομεῖον δὲν εἶναι μέρος κατὰλληλον δι' ἀνάγνωσιν· δι' ὃ εἰσήλθομεν ὑπὸ δενδροσειχίαν παρακειμένου δρομίσκου, ὅπερ μοι ἔδωκε τὸν καιρὸν νὰπραῦνω ὀλίγον τὴν συγκίνησίν μου, καὶ ἐκεῖ τέλος ἠμύροσα ν' ἀνοίξω τὴν ἐπιστολὴν τῆς μᾶνας Βαρβερίνας, δηλαδὴ τὴν κατὰ παράκλησίν τῆς γραφεῖσταν ὑπὸ τοῦ ἐφημερίου τοῦ Χαθάνου.

«Μικρὲ μου Ρεμῆ,

«Πολὺ ἐκπλήττομαι καὶ λυποῦμαι δι' ὅτι μανθάνω ἐκ τῆς ἐπιστολῆς σου, διότι καθ' ὅσα μοι εἶχεν εἰπεῖ πάντοτε ὁ πτωχὸς μου Βαρβερίνος, καὶ ἀφ' οὗ σ' εὔρεν εἰς τὴν πάροδον Βρετέιλ, καὶ ἀφ' οὗ ὠμίλησε μετ' ἐκείνου ὅστις σ' ἐζήτησε, ἐνόμιζον ὅτι οἱ γονεῖς σου ἦσαν εἰς καλὴν, καὶ μάλισα εἰς λαμπρὰν θέσιν ὡς πρὸς τὴν κατάστασιν.

«Τὴν ἰδέαν ταύτην ἐπεκύρωσε καὶ ἡ ἐνδυμασία σου, ὅταν ὁ Βαρβερίνος σ' ἔφερον εἰς Χαθάνον, διότι συνίστατο ἐκ σπαργάνων πλουσίου παιδίου. Μοὶ ζητεῖς νὰ σ' εἰπῶ τί εἶδους φορέματα ἦσαν τὰ σπάργανά σου. Μοὶ εἶν' εὐκόλον τοῦτο, διότι τὰ ἐφύλαξα ὅλα, διὰ νὰ χρησιμεύσουν εἰς τὴν ἀναγνώρισίν σου, ἂν ἤθελον σὲ ζητήσαι ποτὲ οἱ γονεῖς σου, ὡς δὲν εἶχον ἀμφιβολίαν ὅτι θὰ σ' ἐζήτουν.

«Πρῶτον πρέπει νὰ σ' εἰπῶ ὅτι σπάργανα κυρίως δὲν εἶχες, καὶ περὶ σπαργάνων σου ὠμίλουν μόνον κατὰ συνήθειαν, διότι ἡμεῖς σπαργανοῦμεν τὰ παιδιὰ. Σὺ ἐσπαργανοῦμενος δὲν ἦσο, ἀλλ' ἐνδεδυμένος, καὶ ἰδοῦ τί ἐφόρεις: Ἀεπτὸν κεφαλόδεσμον τριχαπτωτῶν, κατὰ τοῦτο μόνον διακρίνομενον, ὅτι ἦτον ὠρχίος καὶ πλούσιος. Περιστήθιον ἐκ λεπτοῦ λινθοῦ, ἔχον τρίχαπτον καὶ αὐτὸ περὶ τὸν λαμὸν καὶ τοὺς βραχίονας, χιτῶνιον μαλλωτῶν, κάλτας μαλλίνας λευκάς, καὶ μικρὰ πλεκτὰ ὑποδημάτια, λευκὰ καὶ αὐτὰ, μετὰ θυσάνων μεταξωτῶν· μακρὸν ἔνδυμα, ἐπίσης ἐκ λευκοῦ μαλλωτοῦ, καὶ τέλος μέγαν μανδύαν ἐκ λευκοῦ κασιμιρίου καλύπτοντα καὶ τὴν κεφαλὴν, ἐντὸς ἔχοντα μεταξωτὸν ὑπερβαμμένον, ἐξωθεν δὲ ἐπειρασμένα ὠραῖα ποικίλαματα.

«Λινὸν σινδόνιον δὲν εἶχες, ἀνήκον εἰς τὴν ἰδίαν ἐνδυμασίαν, διότι εἰς τοῦ ὑπαστυνόμου εἶχον ἀλλάξει τὸ σινδόνιον τοῦτο, καὶ ἀντικαταστήσει αὐτὸ διὰ συνήθους χειρομάκτρον.

«Πρέπει ἀκόμη νὰ παρατηρήσω ὅτι κἀνὲν τῶν ἀντικειμένων τούτων δὲν εἶχε κεντητὰ ἀρχικὰ γράμματα. Τὸ μαλλωτὸν ὅμως χιτῶνιον καὶ τὸ περιστήθιον πρέπει νὰ εἶχον, διότι αἱ γωνίαι εἰς αὐτὰ κεντῶνται συνήθως τὰ γράμματα εἶχον κοπῆ, ὅπερ ἀπεδείκνυσεν ὅτι κατεβλήθη πᾶσα φροντίς ἵνα ματαιωθῆ πᾶσα ἔρευνα.

ζων, και ἔπειτα πάλιν ὁμιλῶν πρὸς τὸ αὐτίον,
— Θέλεις νὰ σ' εἰπῶ, προσέθηκε, τίς ἰδέα μ' ἐκαρφώθη εἰς τὴν κεφαλὴν; ὅτι δὲν εἶσαι τὸ παιδίον τοῦ κυρ Δρισκόλλ, ἀλλ' ὅτι σ' ἔκλεψεν ὁ κυρ Δρισκόλλ.

Ἡθῆλσα ν' ἀπαντήσω, ἀλλ' ὁ Ματτίας εἶχεν ἤδη ἀναβῆ εἰς τὴν κλίνην του.

ΙΖ'

Ὁ θεὸς τοῦ Ἀρθούρ· ὁ κύριος Γζαίμς Μίλλιγαν.

Ἄν ἤμην εἰς τὴν θέσιν τοῦ Ματτία, θὰ εἶχον ἕως ὅσῃν καὶ αὐτὸς φαντασίαν· ἀλλ' εἰς τὰς ἐμὰς περιστάσεις δὲν ἐπετρέπετο ἡ αὐτὴ ἐλευθερία τῆς σκέψεως.

Ἐπρόκειτο περὶ τοῦ πατρός μου.

Ὡς πρὸς τὸν Ματτίαν, ἐπρόκειτο περὶ τοῦ κυρ Δρισκόλλ, ὡς ἔλεγε.

Ὅταν ὁμοῦς τὸ πνεῦμά μου ἤθελε νὰ ριφθῆ ἐπὶ τὰ ἔχνη τοῦ Ματτία, ἐγὼ τὸ συνείχον διὰ χειρὸς ἢν ἐπροσπάθουν νὰ καθιστῶ στερεάν.

Περὶ τοῦ κυρ Δρισκόλλ ἐδύνατο νὰ σκέπτηται ὁ Ματτίας ὅ,τι τῷ ἐπήρχετο εἰς τὴν κεφαλὴν· δι' ἐκεῖνον ἦτον ὁ κυρ Δρισκόλλ ξένος, εἰς ὃν οὐδὲν ὄφειλε.

Εἰς τὸν πατέρα μου ἐκ τοῦ ἐναντίου ἐγὼ ὄφειλον σέβας.

Βεβαίως ὑπῆρχον παράδοξα πράγματα εἰς τὴν θέσιν μου, ἀλλὰ δὲν ἤμην ἐλεύθερος νὰ τὰ ἐξετάσω ὅφ' ἦν ἔποψιν ὁ Ματτίας.

Εἰς τὸν Ματτίαν ἐπετρέπετο ἡ ἀμφιβολία.

Εἰς ἐμὲ ἦτον ἀπηγορευμένη.

Καὶ ὅταν ὁ Ματτίας ἤθελε νὰ μοὶ διακοινοῖ τὰς ἀμφιβολίας του, ἐγὼ ἔπρεπε νὰ τῷ ἐπιβάλλω σιωπὴν.

Τοῦτο καὶ ἐπροσπάθουν. Ἄλλ' ὁ Ματτίας εἶχε τὴν κεφαλὴν σκληράν, καὶ δὲν κατῴρθουν πάντοτε νὰ ὑπερισχύω τῆς ἐπιμονῆς του.

— Κτύπα, ἂν θέλῃς, ἔλεγεν ὀργιζόμενος, ἀλλ' ἄκουε.

Καὶ τότε ἐκὼν ἄκων ἠναγκαζόμην ν' ἀκούω τὰς ἐρωτήσεις του.

— Διατί ὁ Ἄλλεν, ὁ Νεδ, ἡ Ἄννη καὶ ἡ Καίτη εἶχον ξανθὴν τὴν κόμην καὶ ἐγὼ δὲν τὴν εἶχον ξανθὴν;

— Διατί ὅλοι εἰς τὴν οἰκογένειαν Δρισκόλλ, πλὴν μόνῃς τῆς Καίτης, ἦτις δὲν ἤξευρε τί ἔκαμνε, ἐδείκνυον πρὸς ἐμὲ αἰσθήματα ἀντιπαθείας, ὡς ἂν ἤμην σκύλος ψωραλέος;

— Πῶς ἄνθρωποι μὴ πλοῦσιοι προσέρραπτον τρίχαπτα εἰς τῶν τέκνων των τὰ ἐνδύματα;

Εἰς ὅλα δε ταῦτα τὰ διατί καὶ τὰ πῶς, μίαν εἶχον ἀπάντησιν, ἥτις ἦτον ἐρώτησις καὶ αὐτή.

— Διατί ἡ οἰκογένεια Δρισκόλλ θὰ μ' ἐζήτην ἂν δὲν ἤμην παιδίον τῆς; Διατί θὰ ἔδιδε χρήματα εἰς τὸν Βαρβερίνον καὶ εἰς τοὺς Γρήθ καὶ Γαλλεύ;

Εἰς ταῦτα δ' ἠναγκαζέτο ὁ Ματτίας ν' ἀποκριθῆ, ὅτι δὲν ἠδύνατο ν' ἀποκριθῆ.

Ἄλλ' ἠττημένον δὲν ἐκήρυττεν ἑαυτόν.

— Διότι δὲν ἠμπορῶ ν' ἀπαντήσω εἰς τὴν ἐρώτησίν σου, ἔλεγε, δὲν σημαίνει ὅτι ἔχω ἄδικον εἰς ὅσας σοὶ θέτω, χωρὶς νὰ δύνασαι οὐδὲ σὺ ν' ἀποκριθῆς εἰς αὐτάς. Ἄλλος ἂντ' ἐμοῦ θὰ εὔρισκε κάλλιστα διατί ὁ κυρ Δρισκόλλ ἐζήτησε νὰ σ' εὔρῃ, καὶ πρὸς τίνα σκοπὸν ἐξώδευσε τὰ χρήματα. Ἐγὼ δὲν τὸ εὔρισκω διότι πονηρὸς δὲν εἶμαι, καὶ διότι τίποτε δὲν ἠξέυρω.

— Μὴ τὰ λέγῃς αὐτά· εἶσαι τετραπόνηρος.

— Ἄν ἤμην, θὰ σ' ἐξήγουν ἀμέσως ὅ,τι τώρα δὲν ἠμπορῶ νὰ σ' ἐξηγήσω, ἀλλ' ὅ,τι αἰσθάνομαι. Ὅχι, δὲν εἶσαι παιδίον τῆς οἰκογενείας Δρισκόλλ· δὲν εἶσαι, δὲν ἠμπορεῖς νὰ εἶσαι. Θὰ ἔλθῃ ὥρα, εἶμαι βέβαιος, ὅτε τοῦτο θὰ γνωρισθῆ. Ἐπιμένεις ὁμοῦς νὰ μὴ θέλῃς ν' ἀνοίξῃς τοὺς ὀφθαλμούς σου, καὶ οὕτως ἀναβάλλεις αὐτὴν τὴν ὥραν. Ἐνωῶ ὅτι σ' ἀναχαιτίζει τὸ σέβας, ὃ νομίζεις ὅτι πρέπει νὰ τρέφῃς πρὸς τὴν οἰκογένειάν σου, ἀλλὰ δὲν πρέπει καὶ ἐντελῶς νὰ σὲ παραλύῃ.

— Τί λοιπὸν θέλεις νὰ κάμω;

— Θέλω νὰ ἐπιστρέψωμεν εἰς Γαλλίαν.

— Ἀδύνατον.

— Διότι τὸ καθῆκον σὲ δεσμεύει παρὰ τῆ οἰκογενείᾳ σου. Ἄλλ' ἂν ἡ οἰκογένεια αὕτη δὲν εἶν' ἐδική σου, τί σὲ δεσμεύει;

Αἱ τοιαῦται συζητήσεις ἐν μόνον ἀποτελεσμα ἐδύνατο νὰ ἔχωσι, τὸ νὰ μὲ καθιστῶσιν ἔτι δυστυχέστερον ἀφ' ὅ,τι ποτὲ ἤμην.

Τί φοβερώτερον τῆς ἀμφιβολίας;

Καὶ δὲν ἤθελον μὲν ν' ἀμφιβάλλω, ἀλλ' ὁμοῦς ἀμφεβάλλον.

Ὁ πατὴρ αὐτὸς ἦτον πατὴρ μου; ἦτον μήτηρ μου ἐκείνη ἡ μήτηρ, καὶ ἡ οἰκογένεια αὐτὴ ἐδική μου;

Ἀπαίσιον ἦτον νὰ τ' ὁμολογήσω, ἀλλὰ βεβαίως ὀλιγώτερον ἔπασχον, ἤμην ὀλιγώτερον δυστυχῆς ὅτε ἤμην μόνος.

Τίς θὰ μ' ἔλεγεν, ὅταν ἐκλαίον τεθλιμμένος, διότι δὲν εἶχον οἰκογένειαν, ὅτι θὰ ἐκλαίον μὲχρις ἀπελπισίας διότι ἀνεῦρον τὴν οἰκογένειάν μου;

Πόθεν θὰ ἤρχετο τὸ φῶς; τίς θὰ μὲ καθώδηγει; Πῶς θὰ ἐμάνθανον ποτὲ τὴν ἀλήθειαν;

Ἐνώπιον τῶν ἐρωτήσεων τούτων ἔμενον, καταβεβλημένος ἐκ τοῦ αἰσθήματος τῆς ἀδυναμίας μου, καὶ ἔλεγον κατ' ἐμαυτὸν ὅτι ἐν σκοτεινῇ νυκτὶ μάτην κρούω τὴν κεφαλὴν μου εἰς ἀδιέξοδον τοῖχον.

Καὶ ὁμοῦς ἔπρεπε νὰ τραγωδῶ, νὰ παίζω εἰς τὴν ἄρπαν χοροῦς, νὰ γελῶ μετὰ μορρασμοῦ, ὅταν εἶχον τὴν καρδίαν τοσοῦτον βαρυαλγῆ.

Αἱ κυριακαὶ ἦσαν αἱ καλῆτεροι ἡμέραι μου, διότι τὰς κυριακάς δὲν παίζει μουσικὴ εἰς τὰς ὁδοὺς τοῦ Λονδίνου, καὶ τότε ἐδύναμην ἐλευθέρως νὰ παραδίδωμαι εἰς τὴν λύπην μου, περιπατῶν μετὰ τοῦ Ματτία καὶ τοῦ Κάπη. Πόσον ὀλιγον

ψιός σας; ἠρώτησεν ὁ πατήρ σου. — «Καλήτερα. Θὰ τὴν γλυτώσῃ καὶ τώρα. Πρὸ τριῶν μηνῶν ὅλοι οἱ ἰατροὶ τὸν κατεδίκαζον. Ἡ φιλτάτη του μήτηρ καὶ πάλιν τὸν ἔσωσε διὰ τῶν φροντίδων της. Ἄ! καλὴ μήτηρ εἶναι ἡ κυρία Μίλλιγαν». Ἐνοεῖς ἂν ἀκούσας τ' ὄνομα τοῦτο ἔδωκα νέαν προσοχὴν. — «Ἄν λοιπὸν ὁ ἀνεψιός σας εἶναι καλήτερα, ἀπήντησεν ὁ πατήρ σου, μάταιαι εἰσὶ πάσαι αἱ προφυλάξεις σας». — «Πρὸς τὸ παρὸν ἔσως, ἀπήντησεν ὁ κύριος. Ἄλλ' εἶναι ἀδύνατον νὰ ζήτησῇ ὁ Ἀρθούρ. Θὰ ἦτον θαῦμα καὶ τὰ θαύματα δὲν εἶναι πλέον τοῦ κόσμου τούτου. Πρέπει τὴν ἡμέραν τοῦ θανάτου του νὰ εἶμαι ἀσφαλὴς κατὰ νέων κινδύνων, καὶ ὁ μόνος κληρονόμος νὰ εἶμ' ἐγὼ, ὁ Τζαίμς Μίλλιγαν». — «Μεῖναιτε ἥσυχος, ἀπεκρίθη ὁ πατήρ σου· οὕτω θὰ γίνῃ σὰς τὸ ἐγγυῶμαι». — «Ἐλπίζω ἐπὶ σέ, εἶπεν ὁ κύριος. Ἐπειτα δ' ἐπρόσθεσε λέξεις τινὰς ἄς καλῶς δὲν ἐνόησα, καὶ σοὶ τὰς μεταφράζω περίπου, ἂν καὶ φαίνωνται μὴ ἔχουσαι ἔννοιαν. «Τὴν στιγμὴν ἐκείνην θὰ ἰδῶμεν τί ἔχομεν νὰ κάμωμεν». Ἐπειτα ἐξῆλθε.

Ἡ πρώτη μου ιδέα ὅταν ἤκουσα τὴν διήγησιν ταύτην ὑπῆρξε νὰ εἰσέλθω καὶ νὰ ζητήσω παρὰ τοῦ πατρός μου τὴν διεύθυνσιν τοῦ κ. Μίλλιγαν, διὰ νὰ μάθω περὶ τοῦ Ἀρθούρ καὶ τῆς μητρός του· ἀλλὰ σχεδὸν ἀμέσως ἐνόησα ὅτι τοῦτο θὰ ἦτον ἀφροσύνη. Εἰδήσεις περὶ τοῦ ἀνεψιοῦ δὲν ἔπρεπε νὰ ζητήσω παρ' ἀνθρώπου, οὗτος περιέμενεν ἀνυπομόνως τοῦ ἀνεψιοῦ, οὕτως τὸν θάνατον. Ἀφ' ἑτέρου δὲ δὲν ἦτον καὶ ἀπερίσκεπτον τὸ νὰ εἰδοποιηθῇ ὁ κ. Μίλλιγαν ὅτι οἱ λόγοι του ἠκούσθησαν;

Ὁ Ἀρθούρ ἔζη, ἦτον καλήτερα· πρὸς τὸ παρὸν μοὶ ἤρκει ἡ χαρὰ τῆς εἰδήσεως ταύτης.

ΙΗ'

Αἱ νύκτες τῶν Χριστουγέννων.

Ὁ Ἀρθούρ, ἡ κυρία Μίλλιγαν, ὁ Τζαίμς Μίλλιγαν, ἦσαν τούντεῦθεν τὰ διηνεκῆ ἀντικείμενα τῶν ὀμιλιῶν ἡμῶν.

Ποῦ ἦσαν ὁ Ἀρθούρ καὶ ἡ μήτηρ του; Ποῦ ἐδυναμέθη νὰ τοὺς ζητήσωμεν, νὰ τοὺς εὐρωμεν;

Αἱ ἐπισκέψεις τοῦ κ. Τζ. Μίλλιγαν μᾶς ἐνέβαλον ιδέα καὶ μᾶς ἐπέπνευσαν σχέδιον, οὐ βεβαία μᾶς ἐφαίνετο ἡ ἐπιτυχία. Ἀφ' οὗ ὁ κ. Τζ. Μίλλιγαν ἦλθεν ἄπαξ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Ἐρυθροῦ Λέοντος, μᾶς ἐφαίνετο σχεδὸν βέβαιον ὅτι θὰ ἐπανέλθῃ καὶ δευτέραν καὶ τρίτην φορὰν. Ἀφ' οὗ εἶχεν ὑποθέσεις μετὰ τοῦ πατρός μου! Τότε, ὅταν θ' ἀνεχώρει, ὁ Ματτίας, ὃν δὲν ἐγνώριζε, θὰ τὸν παρηκολούθει, καὶ οὕτω θὰ ἐμανθάνομεν τὴν κατοικίαν του. Τότε θὰ ἠρωτῶμεν ἐπιτηδείως τοὺς ὑπὲρτας, καὶ ἔσως αὐτοὶ θὰ μᾶς ἔφερον καὶ εἰς τὸν Ἀρθούρ.

Διατί ὄχι; Αὐτὰ ὅλα δὲν ἐφαίνοντο ἀδύνατα εἰς τὴν φαντασίαν μας.

Τὸ καλὸν τοῦτο σχέδιον εἶχε τὸ πλεονέκτημα

ὅτι οὐχὶ μόνον θ' ἀνεύρισκον τὸν Ἀρθούρ εἰς δευρομένην στιγμὴν, ἀλλὰ καὶ ὅτι ἔπαυε τὴν παροῦσάν μου ἀγωνίαν.

Ἀπὸ τοῦ συμβάντος τοῦ Κάπη καὶ ἀπὸ τῆς ἀπαντήσεως τῆς μάνας Βαρβερίνας, ὁ Ματτίας δὲν ἔπαυεν ἐπαναλέγων μοι πάλιν καὶ πάλιν «Νὰ ἐπιστρέψωμεν εἰς τὴν Γαλλίαν». Τὴν πρότασιν ταύτην καθ' ἑκάστην ὑπ' ἄλλην μορφήν μοὶ τὴν παρίσταν, ἀλλὰ μοὶ τὴν ἐπανελαμβάνανε πάντοτε τὴν ἰδίαν. Ἄλλ' εἰς αὐτὴν ἀντέταπτον καὶ ἐγὼ ἀπάντησιν πάντοτε τὴν ἰδίαν· «Δὲν πρέπει ν' ἀφήσω τὴν οἰκογενεῖάν μου». Ἄλλ' ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο τοῦ καθήκοντος δὲν συνηνοούμεθα, καὶ αἱ συζητήσεις ἡμῶν ἦσαν ἀδιέξοδοι, διότι ἕκαστος ἡμῶν ἐνεμενεν εἰς τὸ φρόνημά του. «Πρέπει ν' ἀναχωρήσωμεν». — «Ὁφείλω νὰ μείνω».

Ὅταν δ' εἰς τὸ αἰώνιον μου «ὀφείλω νὰ μείνω» προσέθηκα· «διὰ νὰ εὐρω τὸν Ἀρθούρ», ὁ Ματτίας δὲν εἶχε τί ν' ἀπαντήσῃ. Δὲν ἠδύνατο νὰ θέλῃ τι ἐναντίον εἰς τὰ συμφέροντα τοῦ Ἀρθούρ. Δὲν ἔπρεπε νὰ μάθῃ ἡ κυρία Μίλλιγαν τὰς διαθέσεις τοῦ ἀνδραδέλφου της;

Πολὺ νοήμον δὲν θὰ ἦτον νὰ περιμένωμεν τὸν κ. Τζαίμς Μίλλιγαν, ἂν ἐξηρχόμεθα καθ' ἑκάστην, ἀπὸ τῆς πρωίας μέχρι τῆς ἑσπέρας, ὡς ἐγένετο ἀφ' οὗτου ἐφθάσαμεν εἰς τὸ Λονδίνον. Ἄλλ' ἐπλησίαζεν ἡ ἐποχὴ καθ' ἣν θὰ ἐπαίζομεν εἰς τὰς δόδους οὐχὶ τὴν ἡμέραν, ἀλλὰ τὴν νύκτα, διότι περὶ τὸ μεσονύκτιον ψάλλονται τῶν Χριστουγέννων τὰ νυκτέρια, ἢ τὰ κάλανδα, τῶν Ἀγγλῶν τὰ οὐαίτς (waits). Τότε θὰ ἐμένομεν τὴν ἡμέραν κατ' οἶκον, εἰς ἐξ ἡμῶν πάντοτε θὰ προσεῖχε, καὶ θὰ κατωρθοῦμεν νὰ ἰδῶμεν ἐρχόμενον τὸν θεῖον τοῦ Ἀρθούρ.

— Ἄν ἤξευρες πόσον ἐπιθυμῶ νὰ ἐπανεύρῃς τὴν κυρίαν Μίλλιγαν! μοὶ εἶπεν ὁ Ματτίας μίαν ἡμέραν.

— Καὶ διατί τοῦτο;

Μεθ' ἱκανὸν δισταγμὸν,

— Διότι εἶχε πολλὴν καλωσύνην πρὸς σέ, εἶπε.

Ἐπειτα δ' ἐπρόσθεσε·

— Καὶ ἔσως διότι θὰ συντελεῖ εἰς τὸ νὰ εὐρῃς τοὺς γονεῖς σου.

— Ματτία!

— Δὲν θέλεις νὰ τὸ λέγω. Σὲ βεβαιῶ ὅτι δὲν πταίω ἐγὼ, ἀλλὰ μοὶ εἶναι ἀδύνατον καὶ ἐπὶ στιγμὴν νὰ δεχθῶ ὅτι εἶσαι τῆς οἰκογενείας τῶν Δρισκόλλ. Ἴδὲ ὅλα τὰ μέλη αὐτῆς τῆς οἰκογενείας, καὶ ἰδὲ καὶ σὲ τὸν ἴδιον. Δὲν ὀμιλῶ μόνον περὶ τοῦ λιναρίου τῆς κόμης των. Ἐγχεῖς σὺ τὸ κίνημα τῆς χειρὸς τοῦ πάππου καὶ τὸ μείδιμά του; Σοὶ ἐπῆλθε ποτὲ ἡ ιδέα νὰ ἐξετάσῃς τὰ ὑφάσματα εἰς τὸ φῶς τοῦ λύχνου, ὡς ὁ κύρ Δρισκόλλ; Σοὶ συνέβη ποτὲ νὰ πλαγιάσῃς μ' ἐκτεταμένας τὰς χεῖρας εἰς τὴν τράπεζαν; Ὡς ὁ Ἄλλεν καὶ ὁ Νεὸ ἐδίδαξας ποτὲ εἰς τὸν Κάπη τὴν τέχνην νὰ φέρῃ κάλτας αἰτινες δὲν ἀπωλέ-

των ἀφ' οὗτου εἶχον ἀποχωρισθῆ. Χάρις τῷ Ματτίᾳ βεβαίως, εὐηρεστήθη ὁ Βῶδ νὰ ἐπιδείξῃ καὶ πρὸς ἐμὲ συμπάθειάν τινα, καὶ μετ' ὀλίγον ἀπεκτῆσαμεν φίλον ὄστις, διὰ τῆς πείρας καὶ τῶν συμβουλῶν του, μᾶς κατέστησε τὸν βίον τοῦ Λονδίνου πολὺ εὐκολώτερον ἀφ' ὅ,τι μᾶς ἦν ἕως τότε. Ἠγάπησε δὲ πολὺ καὶ τὸν Κάπην, καὶ μᾶς ἔλεγεν ὅτι, ἂν εἶχε τοιοῦτο κυνάριον, ἡ τύχη του θὰ ἦτον ἐξησφαλισμένη. Πιλλάκις μᾶς ἐπρότεινε καὶ νὰ συνεταρισθῶμεν οἱ τρεῖς, δηλαδή οἱ τέσσαρες, ἐκεῖνος, ὁ Ματτίας, ὁ Κάπης καὶ ἐγώ. Ἄλλ' ἂν δὲν ἤθελον ν' ἀφήσω τὴν οἰκογενειάν μου καὶ νὰ ἐπιστρέψω εἰς Γαλλίαν, νὰ ἰδῶ τὴν Λίζαν, ἀκόμη ὀλιγώτερον ἤθελον νὰ τὴν ἐγκαταλείψω ὅπως παρακολουθήσω τὸν Βῶδ, περιφερόμενος εἰς τὴν Ἀγγλίαν.

Οὕτως ἐφθάσαμεν εἰς τὰς ἡμέρας τῶν Χριστουγέννων. Τότε, ἀντὶ ν' ἀναχωρῶμεν τὸ πρῶτ' ἐκ τῆς αὐλῆς τοῦ Ἐρυθροῦ Λέοντος, ἀπηρεχόμεθα πᾶσαν ἐσπέραν, περὶ τὰς ὁκτῶ ἢ ἐννέα, καὶ μετεβαίνομεν εἰς τὰς συνοικίας τῆς ἐκλογῆς μας.

Τὸ πρῶτον ἠρχίζομεν ἐκ τῶν σκουαίρις ἢ πλατειῶν, καὶ ἐκ τῶν ὁδῶν ὅπου εἶχον ἤδη παύσει αἱ ἄμαξαι διερχόμεναι, διότι ἀπῆρτεῖτο σιωπῆ τις ὅπως ἡ μουσικὴ ἡμῶν συμφωνία ἐισδύουσα διὰ τῶν κλειστῶν θυρῶν, ἐξυπνᾷ τὰ παιδιά εἰς τὰς κλίνας των, καὶ τοῖς ἀναγγέλλῃ τὰ Χριστούγεννα, τὴν εἰς πᾶσαν ἀγγλικὴν καρδίαν ἀγαπητὴν αὐτὴν ἐορτήν. Ἐπειτα δὲ, καθ' ὅσον προχωροῦσιν αἱ ὥραι τῆς νυκτὸς, κατηρχόμεθα πρὸς τὰς μεγάλας λεωφόρους. Αἱ τελευταῖαι ἄμαξαι, αἱ φέρουσαι τοὺς ἐκ τῶν θεάτρων ἐξερχομένους παρόντων, καίσχητικὴ ἡσυχία ἐπικρατεῖ, διαδεχομένη τῆς ἡμέρας τὸν ἐκκωφεύοντα θόρυβον. Τότε παίζομεν τοὺς γλυκυτέρους ἡμῶν ἤχους, τοὺς περιπαθεστέρους, τοὺς ἔχοντας χαρακτῆρα μελαγχολικὸν καὶ θρησκευτικόν ἢ βάρβιτος τοῦ Ματτίᾳ κλαίει, ἡ ἐμὴ ἄρπα στενάζει, καὶ ὅταν σιωπῶμεν πρὸς στιγμὴν εἰς ἀνάπαυσιν, ὁ ἄνεμος μᾶς φέρει ἀσπασμένους ἤχους μουσικῶν ἄλλων μεμακρυσμένων. Ἡ συμφωνία ἡμῶν ἐτελείωσε. «Κύριοι καὶ κυρίαι, καλὴν νύκτα σας, καὶ καλὰ Χριστούγεννα!»

Καὶ ἔπειτα ἀπερχόμεθα μακρότερα ν' ἀρχίσωμεν ἄλλην συμφωνίαν.

Λαμπρὸν πρᾶγμα πρέπει νὰ εἶναι ν' ἀκούη τις μουσικὴν τὴν νύκτα, ἐντὸς τῆς κλίνης του, εἰς τὰ πούπουλα καὶ εἰς θερμὰ πεπλώματα ἐγκεκορδυλημένους. Δι' ἡμᾶς ὅμως, εἰς τοὺς δρόμους, οὔτε πεπλώματα ὑπάρχουσιν οὔτε πούπουλα ὡφείλομεν ὅμως νὰ παίζομεν. Ἐνίοτε ὁ οὐρανὸς εἶναι ὡς βάμβαξ, καὶ μᾶς διαπερᾷ τῆς οὐμίχλης ἡ ὑγρασία ἄλλοτε δ' εἶναι κυανοῦς καὶ διάχρυσος, καὶ ὁ κατάψυχρος βορρᾶς μᾶς παγώνει μέχρι τῶν ὀστέων. Γλυκὺς οὐρανὸς δι' ἡμᾶς δὲν ὑπάρχει. Σκληρὰ ὑπῆρξε δι' ἡμᾶς ἡ ἐποχὴ αὕτη τῶν Χριστουγέννων, καὶ ὅμως, ἐπὶ τρεῖς ἐβδομάδας, οὐδὲ μίαν νύκτα παρελείψαμεν νὰ ἐξέλθωμεν.

Ποσάκις, πρὶν κλεισθῶσι τὰ ἐργαστήρια ἐντελῶς, ἰστάμεθα ἐμπρὸς τῶν πτηνοπωλείων, τῶν ὀπωροπωλείων, τῶν παντοπωλείων, τῶν ζαχαροπωλείων. Ὡ! τί λαμπραὶ χῆνες καὶ τί παχέαι! τί μεγάλοι γαλλικοὶ κοῦρκοι! τί λευκαὶ ὄρνιθες! Ἰδοὺ λόφοι μῆλων καὶ πορτοκαλλίων, σωροὶ καστάνων καὶ δαμασκηνῶν! Τί καλὰ εἰς βρώσιν αὐτὰ τὰ ζαχαρωτά!

Πολλὰ θὰ ὑπάρξουν παιδιά εὐδαίμονα. Ἀφ' οὗ ἀπολαύσουν ὅλ' αὐτὰ τὰ ἀγαθὰ, θὰ βίβωσιν εἰς τῶν γονέων των τὰς ἀγκάλας.

Καὶ τὰ πτωχὰ ἡμεῖς, ἐν ᾧ διστρέχομεν τὰς δόδους, ἐβλέπομεν κατὰ φαντασίαν τὰς γλυκείας αὐτὰς οἰκογενειακὰς ἐορτὰς καὶ εἰς τοὺς οἴκους τῶν πλουσίων καὶ εἰς τῶν πτωχῶν τὰς καλύβας.

Καλὰ Χριστούγεννα διὰ τοὺς ἔχοντας τίς νὰ τοὺς ἀγαπᾷ.

Ἐπειτα συνέχισα.

ΟΙ ΜΑΡΤΥΡΕΣ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

[Ἐκ τῶν τοῦ Gaston Tissandier].

Ἡ ἀνακάλυψις τοῦ συστήματος τοῦ κόσμου.

Ὁ Τυχῶ-Βραχὲ ἐγεννήθη ἐν Κοροουστὸρπ τῆς Δανίας τὴν 15 Ὀκτωβρίου 1546, δύο ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κοπερνίκου. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ Ὁθὼν Βραχὲ, καταγόμενος ἐξ ἀρχαίας καὶ εὐγενοῦς οἰκογενείας, εἶχε δέκα τέκνα.

Καίτοι ἀποστρεφόμενος τὸ στρατιωτικὸν ἐπάγγελμα, ὁ Τυχῶ εἶχε προηρισθῆ εἰς τὸ στάδιον τοῦτο, τὸ ὁποῖον οἱ γονεῖς αὐτοῦ ἐθεώρουν ὡς τὸ μόνον ἄξιον εὐπατρίδου. Ἄλλ' ὅμως διὰ τῆς ἐπιβροῆς τοῦ θεοῦ του ὁ νέος Τύχων διήνησε τὰς πανεπιστημιακὰς σπουδὰς καὶ ἐστάλη εἰς Κοπενάγην κατὰ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1559, ἐκεῖ δὲ ἡ πρὸς τὴν ἀστρονομίαν κλίσις αὐτοῦ ἀνεπτύχθη μετὰ παρέλευσιν ἐνὸς ἔτους.

Ἐκλειψις ἡλίου ἔμελλε νὰ συμβῆ τὴν 20 Αὐγούστου 1560, ὁ δὲ Τύχων τοσοῦτον ἐξεπλάγη ἐπὶ τῇ ἀκριβείᾳ, μεθ' ἧς τὰ ἀστρολογικὰ ἡμερολόγια τῆς ἐποχῆς εἶχον προείπει τὰς διαφόρους περιστάσεις τοῦ φαινομένου, ὥστε ἀπεφάσισε νὰ γνωρίσῃ τὰ μυστήρια τῆς θαυμασίας ταύτης ἐπιστήμης.

Τῷ 1562 ἐστάλη εἰς Λειψίαν ἵνα ἐμαθήτῃ τὰ νομικὰ, ἀλλ' ὁ οὐρανὸς εἴλκυε τὰ βλέμματα αὐτοῦ καὶ κατεγοήτευε τὸ πνεῦμά του μᾶλλον ἢ ἡ τοῦ νομοθέτου ἐπιστήμη.

Ὁ νέος σπουδαστὴς ἀφιερῶν ὅλας τῆς σχολῆς τὰς ὥρας ὡς καὶ τὰ χρήματα αὐτοῦ πρὸς ἐκμάθησιν τῆς ἀστρονομίας, εἰργάζετο ἄνευ τῆς βοήθειας διδασκάλου, μετὰ τοσαύτης δὲ ἐπιτηδειότητος ἐποιοῖτο τὰς παρατηρήσεις αὐτοῦ, ὥστε καὶ τοῖς ἐργοῦν ἐργαλεῖα ἀτελέστατα, ἐξήλεγξε κατὰ τὴν ἐν ἔτει 1563 συμβᾶσιν σύνοδον τοῦ Διὸς καὶ τοῦ Κρόνου σπουδαῖα σφάλματα εἰς τοὺς πίνακας τοῦ Κοπερνίκου καὶ εἰς τοὺς Ἀλφονσίους¹.

1. Ἀλφόνσιοι πίνακες. Πίνακες ἀστρονομί-